

Úroveň gramotností žáků na ZŠ a SŠ ve školním roce 2017/2018

Podstatnou složkou výpovědi České školní inspekce o kvalitě vzdělávání v konkrétní škole i o kvalitě vzdělávací soustavy jako celku je hodnocení **podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání** podle příslušných rámcových vzdělávacích programů, přičemž předmětem zájmu není pouze vzdělávání v profilových či neprofilových vzdělávacích oborech, ale v pravidelných cyklech se Česká školní inspekce zaměřuje také na sledování **podmínek, rozvoje a dosažené úrovně ve vybraných gramotnostech**. Sledování gramotností je realizováno ve dvouletých intervalech, kdy v jednom roce je předmětem zájmu čte-

nářská gramotnost, matematická gramotnost a sociální gramotnost, v dalším pak přírodovědná gramotnost, jazyková gramotnost a informační gramotnost.

Rozvoj žákovských gramotností začala Česká školní inspekce sledovat a hodnotit od školního roku 2015/2016, v současné době jsou tedy k **dispozici kvalitativní informace o podmínkách, průběhu i dosažené úrovni žáků ze dvou realizovaných cyklů**. Zjištění, závěry a doporučení jsou pak součástí samostatných tematických zpráv zveřejněných na www.csicr.cz.

Ve školním roce 2017/2018 se Česká školní inspekce zaměřila na

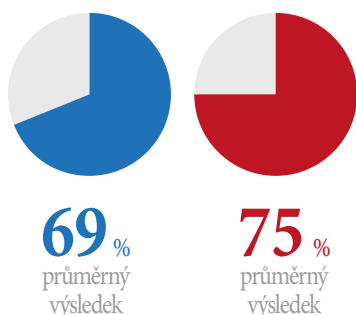
rozvoj **matematické, čtenářské a sociální gramotnosti** a cílem bylo posoudit podmínky a průběh rozvoje těchto gramotností a také dosaženou úroveň ve **vybraných aspektech** sledovaných gramotností u žáků 9. ročníků ZŠ a u žáků 2. ročníků SŠ (v případě SŠ včetně odpovídajících ročníků víceletých gymnázií). Inspekční činnost byla složena z **prezenčních aktivit** přímo ve školách, z **výběrového zjišťování dosažené úrovně** žáků realizovaného prostřednictvím inspekčního systému elektronického testování InspIS SET a z **doplňujícího elektronického dotazování** žáků a učitelů.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

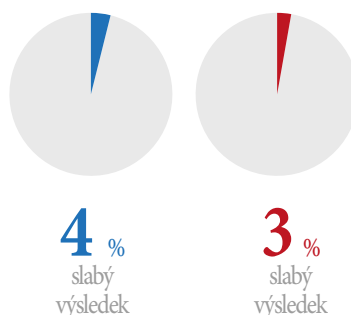
MATEMATICKÁ GRAMOTNOST

MINIMÁLNÍ HRANICE ÚSPĚŠNOSTI **60 %**

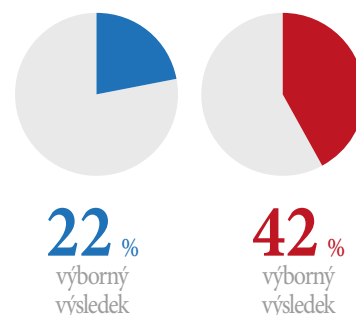
Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

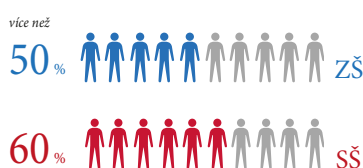
Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

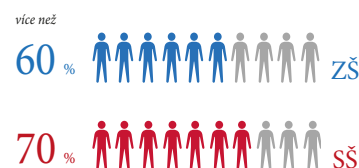
Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

NA MATEMATIKU SE VŮBEC NETĚŠÍM

UČÍM SE MATEMATIKU NE PROTO, ŽE MĚ BAVÍ

FORMY VÝUKY

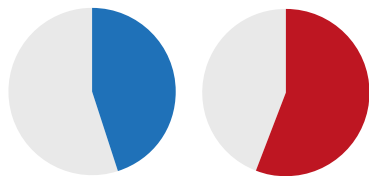
Mezi formami výuky dominovala samostatná práce žáků (90 %) a výklad učitele s výraznou interakcí se žáky (75 %). Zhruba 1/10 hospitovaných hodin (zejména na SŠ) byla převážně vedena s využitím výkladu učitele, a to prakticky bez interakce s jeho žáky.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

MINIMÁLNÍ HRANICE ÚSPĚŠNOSTI **60 %**

Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

45 %
průměrný
výsledek

56 %
průměrný
výsledek

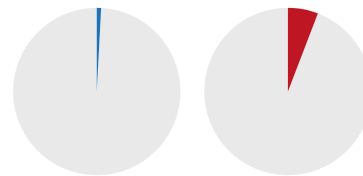
Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

40 %
slabý
výsledek

19 %
slabý
výsledek

Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

1 %
výborný
výsledek

6 %
výborný
výsledek

Zatímco minimální očekávané úspěšnosti (60 %) dosáhly ve 23 % SŠ alespoň 2/3 žáků, v případě ZŠ to nebyla ani jedna škola (ve 12 % ZŠ a v 7 % SŠ sledovaných očekávaných výstupů RVP nedosáhl ani jediný žák).

VZTAH KE ČTENÍ

Dominují především základní dovednosti bez dostatečného podílu kritického uvažování nad informacemi v textu i nízká míra jejich zobežňování. Přetrvává spíše negativní postoj žáků ke čtení.

PRÁCE S TEXTY

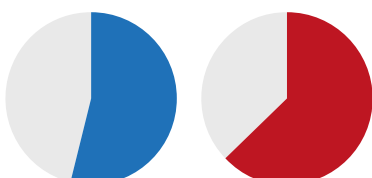
Kromě dominujícího českého jazyka a literatury byla častější práce s texty pozorována také ve výuce cizího jazyka a výchovy k občanství. Naopak méně byla zaznamenána v matematice, fyzice, chemii, zeměpisu nebo v dějepise. Ke koordinaci podpory čtenářské gramotnosti ve více vzdělávacích oborech dochází jen zhruba v polovině škol.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

SOCIÁLNÍ GRAMOTNOST

MINIMÁLNÍ HRANICE ÚSPĚŠNOSTI **60 %**

Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

54 %
průměrný
výsledek

63 %
průměrný
výsledek

Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

12 %
slabý
výsledek

5 %
slabý
výsledek

Žáci 9. ročníku ZŠ | Žáci 2. ročníku SŠ

1 %
výborný
výsledek

8 %
výborný
výsledek

Nejvyšší úspěšnosti dosahovali žáci při řešení otázek, které předpokládaly znalosti konkrétních konceptů a skutečností, respektive dovedností pro řešení předložených modelových situací. Méně obtížné byly také úlohy kladoucí nárok na znalosti vybraných konceptů a pojmů vztahujících se ke sledovaným aspektům sociální gramotnosti žáků.

POSTOJE

- Velký podíl učitelů a ředitelů škol je přesvědčen, že pedagogové nemají pro rozvoj sociální gramotnosti žáků dostatek dovedností, vědomostí ani didaktických prostředků.
- Na bezmála pětinu škol nebyl rozvoj sociální gramotnosti žáků interně nijak hodnocen nebo alespoň sledován, a to ani příslušným třídním učitelem, ani učiteli jednotlivých předmětů.

Téměř 85 % učitelů a více než 90 % ředitelů škol považuje sociální gramotnost za stejně významnou jako jiné dovednosti, které se snaží ZŠ i SŠ rozvíjet. Za minimálně stejně důležitý cíl, jakým je rozvoj kognitivních dovedností žáků, pak označili vzdělávání v oblasti sociální gramotnosti téměř všichni ředitelé i učitelé.

Porovnání vybraných zjištění z let 2015/2016 a 2017/2018

MATEMATICKÁ GRAMOTNOST

Postoje žáků

- stále převažuje negativní vztah významného podílu žáků k matematice

Metody a formy výuky

- stále převažují klasické metody a formy, více aktivizující metody a formy povzbuzující kritické myšlení žáků jsou stále málo časté
- snížil se podíl výskytu prověřování učiva za účelem diagnostiky či hodnocení

Inovace

- o výraznější změny výuky matematiky usiluje vyšší podíl škol
- změny výuky se méně zaměřují na materiální vybavenost a více na edukační metody a procesy

Aprobovanost a stáří pedagogického sboru

- obdobně nedostatečná aprobovanost výuky
- vyšší podíl učitelů s praxí delší než 13 let
- mírně vyšší podíl učitelů s praxí do 3 let

DVPP

- srovnatelný podíl účasti učitelů na vzdělávacích akcích

Další aktivity

- zvýšil se podíl škol, v nichž jsou kromě základní výuky realizovány také další aktivity přispívající k rozvoji matematické gramotnosti (matematické kroužky, doučování apod.)

DOPORUČENÍ ČŠI

- Rozvíjet matematickou gramotnost v různých vzdělávacích oborech.
- Vytvářet podmínky pro spolupráci učitelů vhodnými organizačními úpravami. Umožnit společnou přípravu, realizaci i reflexi výuky.
- Inovace ve výuce doprovázet intenzivní podporou, nesoustředit se pouze na klasické DVPP formou externích seminářů.
- Uváživým využitím ICT vytvářet podmínky pro diferencovanou výuku.
- Podporovat učitele, kteří vyučují neaprobovaně, uzpůsobením nabídky DVPP.

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

Postoje žáků

- vyšší podíl žáků ZŠ s nedobrym vztahem ke čtení, srovnatelně nedobry vztah ke čtení v případě žáků ZŠ i SŠ

Průběh výuky

- v průběhu výuky se stále nejčastěji vyskytují jevy spojené s užíváním čtenářských cílů a s učitelskou podporou žáků
- nejčastější úkoly pro žáky se stále týkají vyhledávání informací, méně časté jsou i nadále náročnější úkoly zdůrazňující aktivitu žáků včetně reflexe čtenářství

Školní knihovna

- srovnatelný podíl škol s dobře fungující školní knihovnou

DVPP

- srovnatelný podíl účasti učitelů ZŠ na vzdělávacích aktivitách
- nižší podíl účasti učitelů SŠ na vzdělávacích aktivitách

DOPORUČENÍ ČŠI

- Čtenářskou gramotnost jako klíčový prvek pro kompetenci k celoživotnímu učení rozvíjet napříč vzdělávacími oblastmi.
- Podporovat spolupráci na úrovni učitelů i metodických sdružení na školách (uvnitř vzdělávací oblasti i napříč).
- Soustředit se na aktivity, které rozvíjejí náročnější dovednosti (analýza textu, účel textu, určení postoje autora, autorova práce s jazykem apod.).
- Věnovat pozornost skupinám žáků ohrožených nízkou úrovní čtenářské gramotnosti.

SOCIÁLNÍ GRAMOTNOST

Postoje žáků

- srovnatelný podíl učitelů vyjadřujících nedostatek dovedností, vědomostí a didaktických prostředků pro rozvoj sociální gramotnosti žáků

Metody a formy výuky

- nejčastějšími formami je stále zařazení relevantních témat do učebních plánů a realizace různých mimoškolních akcí (včetně realizace projektové výuky)

Zjištění z hospitací

- stále nízký výskyt jevů pro poznání lživé či manipulativní komunikace

DOPORUČENÍ ČŠI

- Rozvíjet sociální gramotnost v širokém spektru vzdělávacích oborů (např. podporou diskuze nad chybou).
- Nabízet žákům náročnější činnosti (rozpoznání manipulativní komunikace, práce ve skupinách apod.).
- Podporovat učitele v poskytování formativně orientované zpětné vazby.

DOPORUČENÍ PRO MŠMT

- Koordinovat činnost systémových projektů a krajských a místních akčních plánů s cílem uplatňovat konkrétní výstupy zaměřené na rozvoj gramotností žáků do podpory práce učitelů a škol.
- Vytvořit vzdělávací nabídku kurzů pro sborovny zaměřenou na využití mezipředmětových vztahů při rozvoji gramotností.
- Věnovat pozornost narůstajícím regionálním disparitám a podpoře škol pracujících v obtížných podmínkách (školy v odlehlých obcích nebo vzdělávající žáky s nižším socioekonomickým statusem).
- Podporovat systematické vzdělávání učitelů v oblastech relevantních pro rozvoj sociální gramotnosti.